

Urszula Wróblewska
Wydział Pedagogiki i Psychologii
Uniwersytet w Białymstoku

DOI: 10.14746/bhw.2018.38.10

Joanna Gołko
Niepubliczne Przedszkole „Europrymusek”
w Białymstoku

Święto „Tygodnia Dziecka” jako jedna z form działalności Polskiego Komitetu Opieki nad Dzieckiem w II Rzeczypospolitej

Abstract. “Children’s Week” as one of the activities of the Polish Childcare Committee in the Second Polish Republic

The aim of this article is to discuss *the Children’s Week* event organised since 1926 by the Polish Committee for Care of Children, the predecessor of today’s Children’s Day and Mother’s Day. This issue has not been subjected to scientific analysis. The aim, meaning and course of *the Children’s Week* in the Second Polish Republic have been analysed based on the Interwar sources materials. The day in question was among the social events organised by the Polish Committee for Care of Children which, as a body of the Ministry of Labour and Social Care, was responsible for improving health and social conditions in which children and teenagers lived. It organised care units for mothers and children, published academic papers, propagated tasks related to the care of children and teenagers, and organised and managed exemplary care institutions. *The Children’s Week* was a social event with the aim of making Poles aware of the situation of children and teenagers. For seven days, the importance of proper care of the youngest was emphasised in a country which has freshly regained its independence. Every day was devoted to education or upbringing issues as well as the operations of schools and social centres. Children’s Day was celebrated on the first day of the event, Mother’s Day on the last. *Children’s week* in the Second Polish Republic proceeded in accordance with the programme developed by the Polish Committee for Care of Children. Each province office tailored the programme to its capabilities and regional conditions. Despite the criticism, *Children’s Week* was an extremely important social event, supported by pedagogical authorities, among them by Janusz Korczak. Every year, for seven days the public’s attention focused on childcare-related issues. This event was in line with the then European trends where children’s rights and freedom were gaining a growing number of supporters.

Keywords: Second Polish Republic, Children’s Week, Polish Committee Care of Children, American Relief Administration, celebration, social events

Wstęp

Każdego roku, na całym świecie obchodzony jest Dzień Dziecka, którego inicjatorem w 1954 r. była Organizacja Narodów Zjednoczonych. Ustanowienie tego święta wynikało z potrzeby i chęci zwrócenia szczególnej uwagi społeczeństwa europejskiego na sytuację i prawa dziecka spisane w 1945 r. w Karcie Narodów Zjednoczonych, które były nagminnie łamane podczas II wojny światowej. Uznany oficjalnie dzień 20 listopada za Powszechny Dzień Dziecka, w różnych krajach jest obchodzony w innym czasie i upamiętnia ważne dla danego społeczeństwa wydarzenia. We Francji dzieci obchodzą swoje święto w dniu 6 stycznia w ramach Święta Rodziny, w Japonii 5 maja, w Paragwaju 16 sierpnia w rocznicę wojny trójprzymierza w 1869 r., a w Turcji obchodzony jest wraz ze Świętem Niepodległości – 23 kwietnia. Natomiast w Polsce, podobnie jak i w innych państwach byłego bloku socjalistycznego, Dzień Dziecka obchodzony jest od 1950 r. w dniu 1 czerwca, co związane było z akcją zbierania podpisów pod Apelem sztokholmskim¹. Jednak na podstawie materiałów źródłowych z okresu międzywojennego można stwierdzić, że początki uroczystości związanych z Dniem Dziecka sięgają II Rzeczypospolitej, gdzie od 1926 r. Polski Komitet Opieki nad Dzieckiem organizował „Tydzień Dziecka”, stanowiący pierwowzór współczesnych uroczystości organizowanych na cześć najmłodszych.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie „Tygodnia Dziecka”, jego przebiegu oraz znaczenia w międzywojennej Polsce. Zagadnienie to do tej pory nie było przedmiotem szerszych zainteresowań badawczych², mimo że stanowi przykład ogólnopolskiej uroczystości o charakterze uświadamiającym stan i potrzeby ówczesnej opieki nad dzieckiem i jednocześnie jest wzorem inicjatywy społecznej, która wskazuje na zmiany i nowe tendencje w podejściu do dziecka w Polsce w 2. dekadzie XX w. W niniejszym tekście wykorzystano materiały źródłowe w formie prasy przedwojennej, publikacji i dokumentów archiwalnych. Cenne poznawczo były treści zawarte w *Statucie Polskiego Komitetu Opieki nad Dzieckiem*³, który był głównym inicjatorem i propagatorem omawianego „Tygodnia Dziecka”. Informacje dotyczące celu i organizacji „Tygodnia Dziecka” znajdują się w publikacjach upowszechnianych przez Polski Komitet Opieki nad Dzieckiem,

* Niniejszy tekst jest efektem badań rozpoczętych w 2012 r. przez dr hab. Urszulę Wróblewską dotyczących działalności Polskiego Komitetu Opieki nad Dzieckiem w II Rzeczypospolitej.

¹ E. J. Osmańczyk, *Encyklopedia ONZ i stosunków międzynarodowych*, Warszawa 1982, s. 45.

² Efektem podjętych prac badawczych dotyczących Tygodnia Dziecka z inicjatywy U. Wróblewskiej od roku 2012 Muzeum Podlaskie w Białymstoku wraz z innymi instytucjami kultury organizuje w październiku *Tydzień Dziecka w Białymstoku*. Na temat „Tygodnia Dziecka” w kontekście zapomnianych a inspirujących współcześnie inicjatyw pedagogicznych, zob. U. Wróblewska, *Tydzień Dziecka? – inspiracje korczakowskie dzisiaj*, A. Korzeniecka – Bondar, B. Tołwińska, U. Wróblewska (red.), *Światy życia codziennego uczestników interakcji wychowawczych Eksploracje – Analizy – Interpretacje, Zeszyty naukowe Forum Młodych Pedagogów*, 2012 z. 17, s. 223–232; eadem, „Tydzień Dziecka” – idea korczakowska w międzywojennym Białymstoku, w: E. J. Kryńska, A. Suplińska, U. Wróblewska, (red.), *Dziecko w historii – wątek korczakowski*, Białystok 2013, s. 279 – 291.

³ *Statut Polskiego Komitetu Opieki nad Dzieckiem*, Warszawa 1926–1928.

m.in.: w instrukcji organizacyjnej⁴ wydanej w 1928 r., oraz w czasopiśmie „Opieka nad Dzieckiem” stanowiącym organ prasowy Komitetu⁵. Skorzystano także ze zbiorów muzealnych z Podlaskiego Muzeum w Białymstoku (dalej MBH) oraz z materiałów źródłowych zdeponowanych w Centralnym Archiwum Państwowym Litwy w Wilnie (dalej LCAP), w którym znajdują się dokumenty sprawozdawcze i finansowe z organizowanego w Wilnie „Tygodnia Dziecka”.

Formy działalności Polskiego Komitetu Opieki nad Dzieckiem

Podczas pokojowej konferencji w Paryżu w 1919 r., której nadrzędnym celem było ustabilizowanie stosunków z Niemcami podjęto również sprawę polską. Zaistniała ona dzięki rezygnacji Stanów Zjednoczonych ze strategii izolacyjnej oraz rozpoczęciu nowej polityki ekonomicznej wobec krajów europejskich. Zmiana ta spowodowana była przekonaniem, że w obecnej sytuacji, po zakończeniu I wojny światowej w celu utrzymania pokoju efektywniejsze będzie przekazanie środków ekonomicznych niż działalność polityczna, mająca ten pokój utrzymać. Efektem takiego rozumowania było oddelegowanie na teren II Rzeczypospolitej amerykańskich specjalistów do spraw finansowych oraz doradców⁶.

W dniu 19 lutego 1919 r. powołana została American Relief Administration (dalej ARA), w Polsce znana pod nazwą Amerykański Wydział Ratunkowy bądź Amerykańska Administracja Pomocy, która działała pod patronatem oraz kierownictwem polityka amerykańskiego, a także późniejszego prezydenta Stanów Zjednoczonych w latach 1929–1933, Herberta Clarka Hoovera⁷. Działalność Amerykańskiej Administracji Pomocy wspierał rząd Ignacego Paderewskiego. W dniu 30 marca 1919 r. z połączenia sił akcji pomocowej rządu polskiego oraz Misji Amerykańskiej powstał Centralny Komitet Pomocy Dzieciom (dalej CKPD), na czele którego stanęła żona premiera oraz kompozytora Ignacego Paderewskiego – Helena Paderewska⁸.

Do głównych zadań CKPD należało m.in.: rozdział leków, odzieży, żywności, a także różnego rodzaju innych artykułów, które pochodziły z darów od ludności amerykańskiej,

⁴ *Tydzień Dziecka. Instrukcje organizacyjne*, Warszawa 1928.

⁵ Miesięcznik Polskiego Komitetu Opieki nad Dzieckiem w okresie międzywojennym trzykrotnie zmienił swój tytuł. W latach 1923–1931 był wydawany przez Wydział Higieniczno-Lekarski Polsko-Amerykańskiego Komitetu Opieki nad Dzieckiem pod tytułem: „Opieka nad Dzieckiem. Czasopismo poświęcone ochronie macierzyństwa, opiece nad dziećmi i młodzieżą”, następnie od 1932 do 1937 r. wydawcą był Polski Komitet Opieki nad Dzieckiem, który wydawał miesięcznik po tytule „Życie Dziecka. Czasopismo poświęcone ochronie macierzyństwa, opiece nad dziećmi i młodzieżą”, natomiast od 1938 r., dwa ostatnie numery przedwojenne ukazały się pod tytułem: „Życie Młodych. Czasopismo poświęcone ochronie macierzyństwa, opiece nad dziećmi i młodzieżą”.

⁶ G. Rybarczyk, *Amerykańska pomoc dla dzieci polskich po I wojnie światowej oraz inne formy pomocy w latach 1919–1923*, „Biuletyn Informacji Bibliotecznych i Kulturalnych” 2005, nr 1, s. 3.

⁷ *Ibidem*, s. 2–4.

⁸ G. Rybarczyk, *Amerykańska pomoc...*, s. 5.

i częściowo z subwencji rządu polskiego, Wychodźstwa Polskiego oraz od ARA. W 1919 r., w czerwcu Centralny Komitet Pomocy Dzieciom przemianowano na Polski Komitet Pomocy Dzieciom (dalej PKPD)⁹.

W 1920 r. w akcję pomocową, której celem było dożywianie dzieci polskich, zaangażował się także Polsko-Amerykański Komitet Pomocy Dzieciom (dalej PAKPD), który powołano *w celu utrwalenia wielkiej akcji humanitarnej dożywiania dzieci w Polsce, zapoczątkowanej przez społeczeństwo amerykańskie, tudzież dla utrwalenia węzłów przyjaźni łączności, wytworzonych przez wspólną pracę Polski i Ameryki*¹⁰.

W dalszym ciągu działalność PAKPD była ściśle związana z działaniami podejmowanymi przez misję amerykańską. Powodowane było to chęcią przygotowania Komitetu do samodzielnego funkcjonowania oraz prowadzenia akcji pomocowych w chwili wycofania się z terenów polskich misji H. C. Hoovera¹¹. Usamodzielnienie nastąpiło na początku 1926 r., *po usunięciu się z tej Fundacji przedstawicieli społeczeństwa amerykańskiego, Minister Pracy i Opieki Społecznej zgodnie z art. 11 Dekretu z dn. 7 lutego 1919 r. o fundacjach i zatwierdzaniu darowizn i zapisów (Dz. Pr. P. P. Nr. 15, poz. 215), nadadł tej Fundacji Statut w dniu 25 stycznia 1926 roku i nazwę Polski Komitet Pomocy Dzieciom*¹². W dwa lata później, w dniu 3 marca 1928 r. do Statutu Polskiego Komitetu Pomocy Dzieciom Minister Pracy i Opieki Społecznej wprowadził zmiany, po uwzględnieniu których fundacja otrzymała nowy Statut, którego artykuł pierwszy zmieniał jej nazwę na Polski Komitet Opieki nad Dzieckiem (dalej PKOD lub Komitet)¹³.

Polski Komitet Opieki nad Dzieckiem wykonywał czynności zlecone przez Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej, w skład władz PKOD wchodziła rada fundacji, prezydium oraz komisja rewizyjna¹⁴. Działalność Komitetu odpowiadała potrzebom społeczeństwa wynikającym z trudnej sytuacji materialnej, społecznej i kulturalnej będącej efektem I wojny światowej. Nadrzędnym celem działalności PKOD było: *podniesienie stanu moralnego, kulturalnego i zdrowotnego dzieci i młodzieży, jako też stanu zdrowotnego i warunków bytu niemowląt oraz matek ciężarnych i karmiących bez różnicy wyznania i narodowości*¹⁵. W celu realizacji zadań statutowych Komitet wydawał prace naukowe, popularyzował zadania z zakresu opieki nad dzieckiem i młodzieżą oraz organizował i prowadził wzorcowe zakłady opiekuńcze¹⁶.

Polski Komitet Opieki nad Dzieckiem zaangażowany był w różnorodne formy działalności rozpowszechniane na terenie całej Polski, wśród których wyróżnić można m. in.: prowadzenie oraz zakładanie Stacji Opieki nad Matką i Dzieckiem. Głównym celem tychże stacji była walka z wysokim wskaźnikiem śmiertelności wśród niemowląt, na

⁹ Ibidem, s. 5.

¹⁰ Statut Polskiego..., s. 1.

¹¹ G. Rybarczyk, *Amerykańska pomoc...*, s. 5–6.

¹² Statut Polskiego..., s. 1.

¹³ Ibidem, s. 5.

¹⁴ Ibidem, s. 2–5.

¹⁵ Artykuł 4, *Statut Polskiego...*, s. 2.

¹⁶ Ibidem, s. 2.

który wpływał zły stan higieniczny oraz niski poziom wiedzy matki dotyczący odżywiania i opieki nad dzieckiem w wieku niemowlęcym. Komitet, organizując Stacje, wychodził z założenia, że w tej walce należy przede wszystkim wyzyskać naturalnego i potężnego sprzymierzeńca, jakim jest u nas zwyczaj karmienia dziecka piersią własną. Trzeba matki pouczać, jak mają karmić, kiedy i czym dokarmiać, jak i kiedy odstawić, jak kąpać i powijać dziecko, jednym słowem stworzyć proste i zdrowe zasady pielęgnowania niemowląt, robić to słowem i drukiem, zawsze i wszędzie, ilekroć się tylko sposobność nadarzy¹⁷. Ponadto Komitet prowadził poradnie dla matek oraz wydawał im talony, które mogły zrealizować w formie gotówki lub odebrać mleko wydawane w ramach akcji zwanej *Kropla mleka*¹⁸.

Komitet zorganizował system opieki kobiet ciężarnych, szczególnie tych, które były w ostatnich miesiącach ciąży. Poprzez liczne publikacje na łamach prasy codziennej, organizowanie odczytów i pogadanek uświadamiano przyszłe matki o wpływie ich kondycji psychofizycznej na zdrowie dziecka. Starano się chronić ciężarne kobiety przed wykonywaniem ciężkiej pracy fizycznej w niekorzystnych dla zdrowia warunkach. Opieką otaczano również kobiety biedne oraz niezamężne, kierowano je do odpowiednich instytucji, w których udzielano im pomocy i wsparcia¹⁹.

Kolejnym obszarem działalności PKOD były działania związane z profilaktyką i zapobieganiem chorobom wieku dziecięcego, które wówczas przybierały zasięg epidemiologiczny. Dbano, aby każde dziecko we właściwym czasie zostało poddane szczepieniu przeciwko szkarlatynie, ospie oraz błonicy. Szczepienia te przeprowadzane były w porozumieniu z miejscowymi urzędami zdrowia, a matkę wraz z dzieckiem kierowano do odpowiednich instytucji społecznych²⁰. Ponadto Komitet w celu poprawy kondycji zdrowotnej oraz połączenia fizycznego, higienicznego i kulturalnego wychowania dzieci i młodzieży organizował im kolonie letnie²¹. W zakresie działalności Polskiego Komitetu Opieki nad Dzieckiem znajdowały się także kwestie związane z organizacją żłobków, poradni pedologicznych oraz opieki higieniczno-lekarskiej w szkołach; wychowaniem przedszkolnym; wsparciem pedagogicznym dzieci niepełnosprawnych na poziomie intelektualnym oraz fizycznym, a także zwracano uwagę na sytuację dzieci zaniedbanych wychowawczo, sierot i młodocianych przestępców.

Poza bezpośrednimi formami pomocy osobom potrzebującym wsparcia, Komitet prowadził szeroką akcję propagandową, której celem było uświadomienie społeczeństwu problemów z zakresu opieki społecznej oraz zaangażowanie Polaków w działania organizowane przez PKOD. Wszystkie wymienione fundamentalne cele oraz formy działalności Polskiego Komitetu Opieki nad Dzieckiem były upowszechniane podczas szeroko zakrojonej społecznie akcji „Tygodnia Dziecka”, o którym piszemy w kolejnych podroz-

¹⁷ T. Kopeć, *Stacja Opieki nad Matką i Dzieckiem*, w serii: „Zagadnienia opieki nad macierzyństwem, dziećmi i młodzieżą w Polsce”, Warszawa 1932, s. 19.

¹⁸ Ibidem, s. 18.

¹⁹ Ibidem, s. 21.

²⁰ T. Kopeć, *Stacja Opieki...*, s. 21.

²¹ J. Pawińska, *Znaczenie kolonij letnich dla dzieci*, „Opieka nad Dzieckiem” 1930, nr 3, s. 127.

działach niniejszego tekstu. Ponadto na łamach prasy codziennej publikowano krótkie teksty dotyczące zasad wychowania dzieci²². Trendy w opiece nad dzieckiem członkowie PKOD omawiali na łamach własnego miesięcznika „Opieka nad Dzieckiem”, gdzie poruszane były tematy dotyczące ochrony macierzyństwa oraz opieki nad młodzieżą i dziećmi. Znajdowały się w nim artykuły dotyczące, m.in.: wychowania dzieci, ich zdrowia i rozwoju zarówno fizycznego, jaki i intelektualnego oraz moralnego. Opisywano jak powinna być zorganizowana prawidłowa opieka nad dzieckiem upośledzonym. Czytelnik mógł również dowiedzieć się, jak wyglądała działalność Stacji Opieki nad Matką i Dzieckiem. Nagłaśniano i promowano ważne tematy dotyczące opieki nad dzieckiem opuszczonym i bezdomnym. Na łamach „Opieki nad Dzieckiem” relacjonowano również przebieg kolonii letnich dla dzieci oraz „Tygodnia Dziecka”. W „Opiece nad Dzieckiem” swoje teorie i propozycje pedagogiczne ogłaszali drukiem, m.in.: J. Czesław Babicki, Cezary Bezerowski, Jan Bogdanowicz, Jerzy Bujalski, Witold Chodźko, Antoni Dobraczyński, Emil Godlewski, Franciszek Gröer, Maria Grzegorzewska, Marceli Gromski, Tomasz Janiszewski, Aleksander Janowski, Stanisław Kopczyński, Janusz Korczak, Wacław Łapiński, Mieczysław Michałowicz, Eugeniusz Piasecki, Helena Radlińska, Maria Weryho – Radziwiłowiczowa, Maria Roszkowska, Władysław Sterling, Władysław Szenajch, Zofia Szlenkierówna, Tadeusz Szubarowicz, Czesław Wroczyński, Zygmunt Zakrzewski. Niniejsze nazwiska, wybitnych przedstawicieli nauk medycznych, pedagogicznych i psychologicznych świadczą o wysokim poziomie merytorycznym publikowanych artykułów, ale także o randze Polskiego Komitetu Opieki nad Dzieckiem.

Cele oraz założenia organizacyjne „Tygodnia Dziecka”

Od 1928 do 1938 r. Polski Komitet Opieki nad Dzieckiem, początkowo w okresie jesiennym, a w latach 30. XX w. wiosną²³ rokrocznie organizował „Tydzień Dziecka”, którego nadrzędnym celem było zwrócenie uwagi społeczeństwa na rolę dziecka w przyszłości narodu oraz na potrzebę wzmożonej opieki nad najmłodszymi obywatelami II Rzeczypospolitej. Idee „Tygodnia Dziecka” przedstawił Mieczysław Jan Michałowicz²⁴, działacz polityczny i społeczny, założyciel Towarzystwa Pediatrycznego, który na łamach „Opieki nad Dzieckiem” pisał:

Tydzień Dziecka? – oczywiście w maju. Roześmiane, radosne buzie dziecięce harmozują z białoróżowem kwieciem sadów, jasne oczęta z błękitem nieba majowego. Wiosna i dziecko – obraz pogodnej niezmqonej brudem życia radości.

²² b.a., *Nie bijcie dzieci. Różgą, batem i pasem nie przepędza się złych skłonności i wad*, „Dziennik Biaostocki” 1928, nr 261.

²³ Przez pierwsze dwa lata „Tydzień Dziecka” odbywał się jesienią (16–23.09. 1928 r.; 15–22.09. 1929 r.), następnie został przeniesiony na okres wiosenny (maj 1930 r.; 26–31.05.1931 r.; 1932 r.; 18–25.05. 1934 r.; maj 1936, 23–30.05. 1937 r.; 22–29.05.1938 r.). „Tydzień Dziecka” nie odbył się w 1935 r. ze względu na trwającą w Polsce żałobę po śmierci marszałka J. Piłsudskiego.

²⁴ P. Majewski, *Posłowie i Senatorowie Rzeczypospolitej Polskiej 1919–1939. Słownik biograficzny*, tom IV M-P, Warszawa, 2009, s. 149.

W maju, w Tygodniu Dziecka, dziecko na pierwszym planie: ono najważniejsze – dorosły człowiek maleje.

Patrzy dorosły człowiek na Królewską Mość Dziecko w jego majowym państwie i nie poznaje codziennego Kopciuszka.

– To ten? Ten sam, co wczoraj jeszcze był nieznośny, nieposłuszny, brudny, dokuczliwy?

Królewicz ma na sobie słoneczny strój swobodnej dziecięcości, zamiast szarej szmaty codziennej udręki.

– Któreż dziecko prawdziwsze: wczorajsze, czy dzisiejsze – z majowego tygodnia²⁵.

Organizatorzy „Tygodnia Dziecka” na pierwszy plan wysuwali przede wszystkim znaczenie ideowe, które łączyli z praktycznymi działaniami z obszaru opieki nad dzieckiem. Zakładano bowiem, że „Tydzień Dziecka” powinien wzbudzać wśród Polaków zwiększone zainteresowanie, a także zrozumienie dla kwestii dotyczących sytuacji dzieci oraz młodzieży. Przez organizację „Tygodnia Dziecka” zamierzano ukazać jak ważne w odbudowującym się państwie polskim jest otoczenie najmłodszych troskliwą a zarazem właściwą opieką²⁶. Przez siedem dni w tygodniu uwaga społeczeństwa zwracana była na kwestie związane z wychowaniem i kształceniem oraz z opieką nad bezdomnymi, zaniedbanymi, zmuszanymi do ciężkiej i przedwczesnej pracy dziećmi. Zmierzano nie tylko do ukazania położenia, niejednokrotnie bardzo trudnego dzieci oraz młodzieży, ale także do wyposażenia społeczeństwa w wiedzę, która dotyczyła sposobów oraz metod wychowywania młodego pokolenia, wydobywania i wykorzystywania potencjału w nim drzemiącego. Chciano zapewnić dzieciom i młodzieży jak najkorzystniejsze warunki dla ich rozwoju zarówno fizycznego, intelektualnego jak i moralnego²⁷. Natomiast praktycznym wymiarem organizowanego „Tygodnia Dziecka” było pozyskiwanie dodatkowych funduszy na dalszą działalność społeczną Komitetu.

Polski Komitet Opieki nad Dzieckiem jako inicjator przygotował szczegółowy plan przebiegu „Tygodnia Dziecka” oraz instrukcję organizacyjną i materiały propagandowe. Ze względu na ogólnopolski zasięg w każdym urzędzie wojewódzkim na czas organizacji i trwania „Tygodnia Dziecka” powoływane były komitety wojewódzkie, których prezesem honorowym był wojewoda, a przewodniczącą zazwyczaj wojewodzina, co było zgodne z budzącą się wówczas aktywnością społeczną żon urzędników państwowych i innych prominentów.

Komitety Wojewódzkie „Tygodnia Dziecka” składały się z czterech sekcji (organizacji komitetów, starościńskich, propagandy, wykonawczej) oraz komisji rewizyjnej²⁸. Zajmowały się propagowaniem zagadnień dotyczących opieki nad dziećmi w najszerszym jej znaczeniu. Pozyskiwały również środki finansowe i materialne niezbędne dla funkcjonowania poszczególnych instytucji sprawujących opiekę nad dziećmi²⁹. Zadaniem komi-

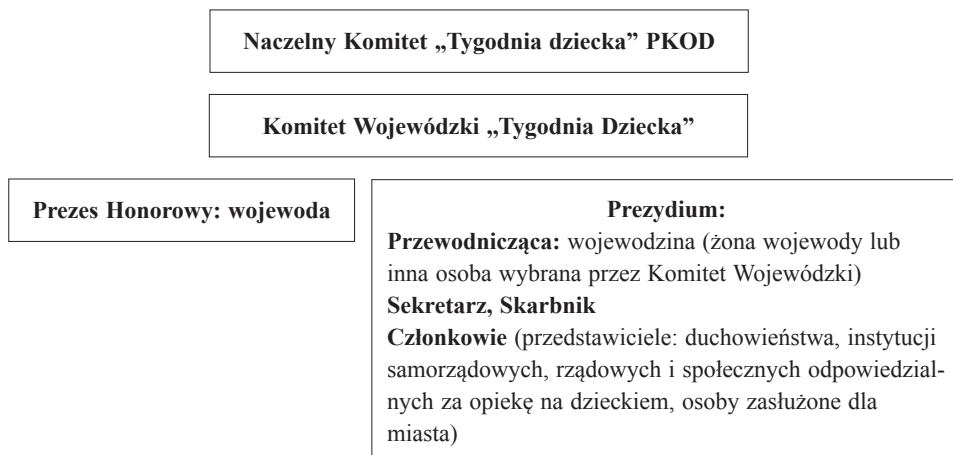
²⁵ M. Michałowicz, *Jak?*, „Opieka nad Dzieckiem”, 1930, nr 3, s. 115.

²⁶ „Tydzień Dziecka”. *Instrukcje Organizacyjne*, Warszawa 1928, s. 1.

²⁷ *Ibidem*, s. 3 – 4.

²⁸ „Tydzień Dziecka”..., s. 39–40.

²⁹ *Ibidem*, s. 37.

Ryc. 1. *Skład Komitetu Wojewódzkiego „Tygodnia Dziecka”* Źródło: Oprac. własne na podstawie: „Tydzień Dziecka”. *Instrukcje Organizacyjne*, Warszawa 1928, s. 37.

tetów starościńskich, organizowanych przez panie starościny była pomoc przy organizacji komitetów wojewódzkich³⁰. Wykorzystaniem materiałów propagandowych, które dostarczał naczelny komitet wykonawczy zajmowała się sekcja propagandy. Dodatkowo do jej zadań należała organizacja odczytów i pochodów propagandowych, a także umieszczanie stosownych informacji w lokalnej prasie³¹.

Sekcja wykonawcza „Tygodnia Dziecka” zajmowała się sprzedażą odznak honorowych, nalepek okiennych oraz znaczków przygotowanych specjalnie na „Tydzień Dziecka”. Organizowała również lokalną kwestę w publicznych lokalach oraz prywatnych mieszkaniach, imprezy o charakterze dochodowym, a także wyjednywała w firmach handlowych oraz przemysłowych sprzedaż rabatową³². Komisja Rewizyjna natomiast zajmowała się kontrolowaniem działalności prowadzonej przez sekcję wykonawczą oraz zatwierdzała sprawozdania rachunkowe z komitetów wojewódzkich³³.

Przebieg „Tygodnia Dziecka”

„Tydzień Dziecka” w II Rzeczypospolitej odbywał się według programu opracowanego wcześniej przez Polski Komitet Opieki nad Dzieckiem, który realizowano w zależności od możliwości urzędów wojewódzkich i warunków regionalnych w danym województwie. Wedle zaleceń owego programu pierwszym dniem „Tygodnia Dziecka” było

³⁰ Ibidem, s. 39.

³¹ „Tydzień Dziecka”..., s. 39.

³² Ibidem, s. 39–40.

³³ LCAP, f. 51, ap.12, b. 1981.

Ryc. 2. Medalik z „Tygodnia Dziecka”, 1928 r.

Święto Dziecka. Drugi dzień poświęcano wychowaniu dziecka w jego początkowych latach życia. Instrukcje zalecały, aby w dniu trzecim zwracać szczególną uwagę na fizyczne wychowanie dziecka, w czwartym na umysłowe, zaś w piątym na moralne. Szósty dzień był dniem, w którym uwaga skupiała się wokół dzieci pracujących oraz kształcących się zawodowo. Zwieńczeniem „Tygodnia Dziecka” był dzień siódmy, który poświęcony był matce jako kobiecie pełniącej rolę wychowawcy oraz pracującej na rzecz dobra ogółu³⁴.

Święto Dziecka, określane także jako Dzień Dziecka lub Karnawał Dziecięcy dedykowane było dzieciom w wieku od 6 do 14 roku życia. Przygotowany dzień obfitujący w różne atrakcje, miał w znacznym stopniu odbiegać od realiów codzienności. Podczas radosnego i pełnego wrażeń i atrakcji dnia z *tworzy każdego dziecka, bez względu na to w jak trudnej sytuacji się ono znajdowało, nie powinien schodzić uśmiech*³⁵.

Święto Dziecka rozpoczynało się o godzinie 8.30, w szkołach oraz w przedszkolach organizowano zbiórkę dzieci, w celu przygotowania się do wzięcia udziału we wspólnym pochodzie. Dzieci otrzymywały kwiaty, chorągiewki biało-zielone w barwach PKOD oraz odznaki, po czym przy wtórującej im orkiestrze maszerowały do wyznaczonego miejsca, gdzie formowany był uroczysty pochód³⁶.

W instrukcjach organizacyjnych wydanych przez PKOD zalecano, aby pochód dzieci nie trwał dłużej niż półtorej godziny i był jak najdokładniej zorganizowany. Aby to przygotowanie usprawnić, odpowiednio wcześniej informowano wychowawców o tym,

³⁴ Ibidem, s. 4–5.

³⁵ Ibidem, s. 7.

³⁶ Ibidem, s. 7.

Ryc. 3. *Dzieci podczas pochodu w Dniu Dziecka niosące chorągiewki w kolorze biało-zielonym*
Źródło: „Opieka nad Dzieckiem” 1930, nr 3, s. 145

w jaki sposób należy formować dziecięce pochody. Każdej grupie dzieci przydzielano własny numer, informujący o jej miejscu w pochodzie. Wychowawcy otrzymywali również informację o trasie, którą mają przemaszerować dzieci oraz o miejscu zakończenia pochodu. Przy czym miejsca wybierano celowo i musiały one posiadać wartość historyczną³⁷. W Warszawie w 1930 r. uczniowie uczestniczący w pochodzie złożyli przy dźwiękach hymnu narodowego kwiaty u stóp pomnika Adama Mickiewicza. Następnie pochód udał się w kierunku Zamku Królewskiego, gdzie uczniowie złożyli hołd honorowej przewodniczącej Polskiego Komitetu Opieki nad Dzieckiem, Michalinie Mościckiej, żonie prezydenta Ignacego Mościckiego. Po wizycie u Pani Prezydentowej dzieci udały się do Grobu Nieznanego Żołnierza i złożyły kwiaty, po czym pochód został rozwiązany, a poszczególne szkoły rozeszły się do parków i ogrodów miejskich, aby tam spędzić czas na wesołej zabawie³⁸. Po zakończeniu pochodu w miejscu wcześniej ustalonym, miał miejsce krótki odpoczynek. Dzieci otrzymywały wówczas posiłek, na który składało się słodkie pieczywo, lemoniada, mleko oraz słodczyce i inne przysmaki³⁹. Kiedy odpoczynek dobiegł końca, a posiłek został zjedzony dzieci udawały się do teatrów oraz kin, gdzie czekały na nie kolejne atrakcje w formie różnych przedstawień. Nie były to jednak sztuki przypadkowe. Przedstawiane dzieciom sztuki były wesołe i pogodne z uwagi na cha-

³⁷ „Tydzień Dziecka”..., s. 8.

³⁸ *Kronika krajowa. Tydzień Dziecka w Polsce w 1930 roku*, „Opieka nad Dzieckiem” 1930, nr 6, s. 314.

³⁹ „Tydzień Dziecka”..., s. 8.

Ryc. 4. *Pochód dzieci w Ogrodzie Saskim w Warszawie, 1930 r.*

Źródło: „Opieka nad Dzieckiem” 1930, nr 6, s. 314

rakter święta. Uczestnictwo w inicjatywach i możliwość obejrzenia przedstawiania z pewnością było niecodzienną, dającą mnóstwo radości atrakcją dla wielu dzieci.

Po zakończonej przerwie obiadowej, która miała miejsce o godzinie 16.00 lub 17.00, dla dzieci uczęszczających do przedszkoli oraz młodszych oddziałów szkół powszechnych organizowano zabawy i gry na świeżym powietrzu. Zabawy te odbywały się na boiskach, placach bądź w ogrodach jordanowskich. W przypadku gdy na przeprowadzenie takich zabaw na świeżym powietrzu nie pozwalały warunki pogodowe, odbywały się one w szkolnych salach gimnastycznych bądź też w halach fabrycznych.

Ogólny program „Tygodnia Dziecka” został nieco zmieniony w stosunku do dzieci młodszych, uczęszczających do przedszkoli. Maluchy nie brały udziału w ulicznych pochodach. W zamian za to organizowano im wycieczki do sąsiednich przedszkoli. W trakcie takiej wycieczki przedszkolaki, podobnie jak ich starsi koledzy i koleżanki, niosły w dłoniach kolorowe chorągiewki. Po dotarciu na miejsce gospodarze wraz z przybyłymi gośćmi jedli wspólny obiad oraz spędzali czas na wesołych grach i zabawach. Na zakończenie dnia każde dziecko otrzymało słodki upominek w postaci cukierków. W Warszawie w 1930 r. przedszkolaki, które nie brały udziału w pochodzie, spędzały czas według planu przygotowanego przez inspektorat szkolny w parku miejskim: Jordanowskim, Ujazdowskim, Traugutta, Saskim, Skaryszewskiego itp. Podczas zabaw w parku dzieciom przygrywały orkiestry wojskowe lub policyjne. Wśród licznie przygotowanych

Ryc. 5. Dzieci z warszawskiej szkoły nr 197 podczas gry w piłkę w Dniu Dziecka
Źródło: „Opieka nad Dzieckiem” 1930, nr 7, s. 351

atrakcji był m.in.: rejs statkiem po Wiśle, przedstawienia w kinach, pokazy gimnastyczne w Agrykoli⁴⁰.

Organizatorzy „Tygodnia Dziecka” pomimo wyznaczonego przez Polski Komitet Opieki nad Dzieckiem ramowego programu podczas przygotowywania atrakcji dla dzieci uwzględniali specyfikę danego miasta oraz różnice regionalne województwa. Dlatego też dzieci zamieszkujące tereny nadmorskie miały możliwość uczestniczyć w wycieczce statkiem po Bałtyku lub spacerowały po sopockim mołu, a dzieci z województw południowych spędzały dzień na wycieczkach górskich⁴¹.

Święto Dziecka organizowały także mniejszości, czego przykładem może być uroczysty pochód dzieci żydowskich w Białymstoku w 1928 r., w którym prawie połowę mieszkańców miasta stanowili Żydzi⁴². Ponad czterystu uczniów z prywatnych szkół żydowskich wraz ze swoimi nauczycielami przemarszerowało na Rynek Kościuszki, gdzie

⁴⁰ *Kronika Krajowa. Tydzień Dziecka w Polsce w 1930 roku*, „Opieka nad Dzieckiem” 1930, nr 6, s. 314–316.

⁴¹ *Kronika...*, 1930, nr 7, s. 538–539.

⁴² Białystok miał wieloetniczną i wieloreligijną strukturę. W 1919 r. w mieście mieszkali wyznawcy judaizmu (53,7%), katolicy (40,2%), ewangelicy (3,25) oraz prawosławni (2,8%). Zob. A. Lechowski, *Białystok w latach 1919–1939*, w: *Historia Białegostoku*, A. Cz. Dobroński (red.), Białystok 2012, s. 367; A. Sadowski, *Białystok jako typ miasta zróżnicowanego etnicznie*, w: *Białystok w 80-lecie. W rocznicę odzyskania niepodległości 19 luty 1919 – 19 luty 1999*, C. Kukło (red.), Białystok 2000, s. 182.

Ryc. 6. Rejs statkiem po Wiśle zorganizowany w ramach Tygodnia Dziecka, Warszawa 1930 r.
Źródło: „Opieka nad Dzieckiem” 1930, nr 6, s. 315

odbyła się defilada m.in.: przed prezydentem miasta płk. Michałem Ostrowskim, wojewodziną Marią Kirstową, wicewojewodą, prezesem Izby Skarbowej, naczelnikiem wydziału samorządowego, starostą, komendantem wojewódzkim policji oraz inspektorem szkolnym Mieczysławem Jureckim⁴³.

Drugi dzień „Tygodnia Dziecka” był czasem, w którym uwagę skupiono głównie wokół kwestii związanych z wychowaniem dzieci w pierwszych latach ich życia. Tego dnia starano się wyposażyć rodziców i wychowawców w najnowszą wiedzę dotyczącą m.in.: pielęgnacji niemowlęcia oraz dziecka do trzeciego roku życia, wychowania oraz higieny. Zalecano, aby mieszkańcy odwiedzali Stację Opieki nad Matką i Dzieckiem, żłobki, domy wychowawcze i zapoznawali się z działalnością akcji *Kropla mleka*⁴⁴.

Dnia trzeciego w związku z tym, iż dzień ten poświęcony był wychowaniu fizycznemu zalecano, aby społeczeństwo zwróciło uwagę na warunki miejscowych kolonii, półkolonii, sal gimnastycznych, klubów sportowych. W tym dniu przygotowywano popisy gimnastyczne młodzieży, co miało zachęcać do aktywności fizycznej i stanowić najlepszą formę propagowania wychowania fizycznego⁴⁵.

⁴³ *Święto Dziecka*, „Dziennik Białostocki” 1928, nr 262.

⁴⁴ Kropla mleka była organizacją zajmującą się dostarczaniem gotowych mieszanek mlecznych dla niemowląt w sytuacji, gdy matka nie miała lub z jakiś przyczyn nie mogła karmić dziecka własnym pokarmem.

⁴⁵ „Tydzień Dziecka” ..., s. 12.

Ryc. 7. Dzieci na sopockim molo
Źródło: „Opieka nad Dzieckiem”: 1930, nr 7, s. 538

W związku z czwartym dniem Tygodnia Dziecka otwierano drzwi przedszkoli oraz szkół. Zapraszano prominentów z miasta do placówek szkolnych, gdzie uczniowie przygotowywali wystawy swoich prac. Organizowano również różnego rodzaju odczyty, których celem było wyjaśnienie sensu funkcjonowania poszczególnych placówek i instytucji wychowawczych. Miało to przyczynić się do wzrostu zainteresowania tymi placówkami wśród społeczeństwa oraz pozytywnie wpłynąć na współpracę wychowawców i rodziców. Polski Komitet Opieki nad Dzieckiem zalecał również odwiedzanie placówek dla dzieci niepełnosprawnych intelektualnie, a w przypadku gdy takiej placówki nie było w danej miejscowości, wówczas komitety wojewódzkie zlecały ekspertom z pedagogiki specjalnej wygłoszenie odczytu z zakresu podmiotowego traktowania dzieci niepełnosprawnych⁴⁶.

Natomiast piąty dzień był poświęcony zagadnieniom związanym z wychowaniem moralnym, dlatego zalecano społeczeństwu odwiedzanie placówek wychowawczych, których celem było przeciwdziałanie złym wpływom środowiskowym na dzieci i młodzież. Szczególną uwagę zwracano na zaspokojenie duchowych potrzeb młodego pokolenia, wzbudzenie tęsknoty za tym co dobre⁴⁷. W organizację tego dnia była zaangażowana sama młodzież, która udzielała wielu informacji osobom odwiedzającym poszczególne placówki. Odwiedzanie tychże placówek z pewnością wpływało na wzrost

⁴⁶ Ibidem, s. 12–13.

⁴⁷ „Tydzień Dziecka”..., s. 13–14.

Ryc. 8. Matki odznaczone w 1929 r. z okazji „Tygodnia Dziecka” w Stacji Opieki nad Dzieckiem PKOD, Warszawa ul. Podwale 50

Źródło: „Opieka nad Dzieckiem” 1930, nr 6, s. 315

inicjatyw oraz zainteresowania sprawami młodzieży i dzieci, a w szczególności tymi kwestiami, które dotyczyły ich wychowania moralnego. Poprzez takie działania zamierzano obniżyć poziom przestępczości wśród nieletnich i tym samym zniwelować skutki zaniedbania wychowawczego podczas zaborów i pierwszej wojny światowej. Dlatego też dbanie o rozwój moralny dzieci i młodzieży było traktowane niejako jako obywatelski obowiązek każdego Polaka, któremu losy ojczyzny nie były obojętne⁴⁸. Odwiedzano przede wszystkim zakłady przeznaczone dla pól sierot oraz dzieci osieroconych. Zwracano szczególną uwagę na znaczenie i rolę tychże placówek w procesie wychowania dzieci opuszczonych i zaniedbanych wychowawczo. Komitet chciał podnieść wśród społeczeństwa poziom zainteresowania tymi placówkami, a także zachęcić do podjęcia opieki nad wszystkimi dziećmi. Wówczas pojawiła się idea tzw. kół opiekunów, która miała polegać na tym, że osoby miały zabierać do siebie na niedziele oraz święta sierotę lub pól sierotę. Inicjatywa taka miała zapewnić dziecku możliwość spędzenia czasu w rodzinnej atmosferze, która była szczególnie przyjazna młodemu człowiekowi, który przebywał w sierocińcu lub w innej placówce wychowawczej⁴⁹.

⁴⁸ Ibidem, s. 14–15.

⁴⁹ Ibidem, s. 15–16.

W przedostatnim dniu „Tygodnia Dziecka” uwaga społeczeństwa skupiała się wokół dzieci zarobkujących zawodowo oraz kształcących się w szkołach zawodowych. Tego dnia odwiedzano zakłady, w których zatrudniane były właśnie osoby małoletnie. Była to również okazja do zapoznania zgromadzonych słuchaczy z prawodawstwem obowiązującym na terenie II Rzeczypospolitej, a także rodzajami oraz warunkami wykonywanej przez małoletnich pracy. W tym dniu podkreślano również ważność zawodowego kształcenia opuszczającej szkołę młodzieży⁵⁰.

Ostatni, siódmy dzień „Tygodnia Dziecka”, poświęcany był matce, której przypisywano najważniejszą funkcję wychowawczą. Polski Komitet Opieki nad Dzieckiem opracował nawet szczegółowy program, który określał jak dzień ten powinien przebiegać, jakie imprezy powinny być zorganizowane⁵¹. Uroczysty Dzień Matki rozpoczynał się w godzinach popołudniowych odczytami i prelekcjami poruszającymi kwestie dotyczące obowiązków i praw kobiety – matki w świetle ustawodawstwa o ochronie i opiece społecznej, w kontekście działalności poradni dla ciężarnych i Stacji Opieki oraz sytuacji matki pracującej zarobkowo i jedynej żywicielki swych dzieci. Kolejną kwestią poruszaną podczas wykładów zorganizowanych dla matek była ich rola jako „przewodniczek duchowych” w wychowaniu moralnym dziecka. W Dniu Matki nie zapomniano także o opiekunkach społecznych, które wspierały matki w ich macierzyństwie, a w przypadku sierot nawet je zastępowały. Naczelny Komitet Organizacyjny podczas przygotowywania dnia matki zachęcał komitety wojewódzkie do powoływania towarzystw pomagających i wspierających matki w ich macierzyństwie. Podczas odczytów rozdawano ulotki i wydawnictwa pedagogiczne, w których udzielano wskazówek wychowawczych. Wieczorem kina i teatry przygotowywały repertuar z uwzględnieniem kobiecych preferencji⁵². Przedszkola miejskie w Warszawie zorganizowały w dniu 29 maja 1930 r. święto matki, co pokryło się ze świętem Wniebowzięcia NMP. Dlatego też na święcie matki obecne były prawie wszystkie matki dzieci uczęszczających do przedszkola, a także wielu ojców. Przedszkolaki przygotowały swoim mamom część artystyczną – recytowały wierszyki, śpiewały piosenki i tańczyły. Każda z matek otrzymała od swojej pociechy kwiaty i książeczkę pt. *Tobie Matko!*⁵³. *Panie wychowawczynie wygłaszały okolicznościowe przemówienia. Święto matki stwarzało również rodzicom okazję do zapoznania się z dorobkiem całorocznej pracy ich dzieci, który przedstawiony był na lokalnych wystawach, specjalnie w tym celu przygotowanych*⁵⁴. Ponadto Dzień Matki był okazją do wyróżnienia przez PKOD matek o wzorowych postawach, które udzielały się w ramach akcji społecznych Komitetu.

⁵⁰ Ibidem, s. 16–17.

⁵¹ Ibidem, s. 17–18.

⁵² Ibidem, s. 17–18.

⁵³ *Tobie Matko!*, Warszawa 1931.

⁵⁴ *Kronika Krajowa. Tydzień Dziecka w Polsce w 1930 roku*, „Opieka nad Dzieckiem” 1930 nr 6, s. 316.

Znaczenie społeczne „Tygodnia Dziecka”

„Tydzień Dziecka” był wydarzeniem niezwykle istotnym pod względem społecznym. W ciągu tych kilka dni w roku, uwaga społeczeństwa, której być może na co dzień brakowało, skupiona była na kwestiach związanych z opieką nad dzieckiem. Akcja miała wyraźnie charakter propagandowy – uświadamiała społeczeństwu rolę i znaczenie dziecka w przyszłość narodu oraz wzbudzała poczucie odpowiedzialności za opiekę nad młodym pokoleniem, budując w ten sposób postawę społeczną. Jako że za hasłami powinny iść czyny, to Polski Komitet Opieki nad Dzieckiem liczył na rozwój nowych towarzystw, których zadaniem miało być otaczanie opieką wszystkich dzieci zarówno zdrowych, jak i chorych, upośledzonych, zaniedbanych, opuszczonych⁵⁵. Wpływał on również na zawiązywanie się współpracy pomiędzy ludźmi, którym los i dobro dziecka nie były sprawami obojętnymi⁵⁶.

„Tydzień Dziecka” stwarzał również możliwość pozyskiwania funduszy do realizacji działań Polskiego Komitetu Opieki nad Dzieckiem. Za zebrane pieniądze organizowano kolonie letnie, prowadzono Stacje Opieki nad Matką i Dzieckiem, czy akcje *Kropla mleka*⁵⁷.

Bardzo istotną kwestią było dostrzeżenie, jak ważna jest konieczność poświęcenia dzieciom większej uwagi. Umożliwienie dziecku nieskrępowanego niczym rozwoju, dorastania w poczuciu własnej wartości, co wpisywało się w idee „Tygodnia Dziecka”, która odpowiadała ówczesnym tendencjom europejskim, gdzie prawa i wolność dziecka zyskiwały coraz szerszy krąg zwolenników.

Pod kierunkiem idei i organizacji „Tygodnia Dziecka” skierowane były również liczne głosy krytyki. Przeciwnicy uważali, że zbyt wiele funduszy przeznaczają się na akcję propagandową, wydawanie broszur i wydawnictw okolicznościowych, zamiast skierować te pieniądze na konkretnie realizowane zadania z zakresu opieki nad dzieckiem. Władze Polskiego Komitetu Opieki nad Dzieckiem nie poddawały się tym krytycznym uwagom, stojąc na stanowisku, że uświadomione społeczeństwo w naturalny sposób wspiera działania społeczne i w konsekwencji są one zintensyfikowane. W organizację „Tygodnia Dziecka” zaangażowani byli przedstawiciele arystokracji, inteligencji, jak również właściciele fabryk, sklepów czy cukierni. Ponadto za organizowaniem „Tygodnia Dziecka” opowiadały się autorytety z pedagogiki czy medycyny. Janusz Korczak pisał na temat „Święta Dziecka”, na łamach „Opieki nad Dzieckiem”: *Nie jest to święto kościelne ani narodowe ale miłe, wesoły dzień odpoczynku, zabaw i podarków właśnie dla dzieci [...] Święto pojednania, święto przymierza. Przebaczyc winy, zapomnieć żale, złożyć obietnicę wzajemnej pobłażliwej przyjaźni*⁵⁸. Natomiast Józef Czesław Babicki twierdził, że podczas „Tygodnia Dziecka” dzieci są najbardziej naturalne i autentyczne,

⁵⁵ M. Michałowicz, *Jak?*, „Opieka nad Dzieckiem” 1930, nr 3, s. 115.

⁵⁶ *Ibidem*, s. 115.

⁵⁷ J. Pawińska, *Znaczenie kolonij letnich dla dzieci*, „Opieka nad Dzieckiem” 1930, nr 3, s. 129.

⁵⁸ J. Korczak, *Święto Dzieci*, „Opieka nad Dzieckiem” 1930, nr 3, s. 120.

bo *poczucie własnej wartości pozwala mu być sobą. Człowiek dorosły jest mniej ważny, i skromne poczucie własnej niższości pozwala mu dziecko zobaczyć*⁵⁹.

Podczas „Tygodnia Dziecka” mówiono o tym, czego potrzebuje dziecko, aby było zdrowe, mądre, dobre i szczęśliwe. Natomiast sama działalność Polskiego Komitetu Opieki nad Dzieckiem wyrastała z uchwalonej w 1924 r. Deklaracji Genewskiej, która jako pierwszy powszechny akt prawny akcentowała prawa dziecka do rozwoju fizycznego, intelektualnego i emocjonalnego oraz wskazywała obowiązki dorosłych wobec dzieci. Uroczystość była obchodzona w okresie międzywojennym jedynie w Polsce, Grecji i Turcji. Co może świadczyć o trudnej sytuacji dziecka i pilnej potrzebie uświadamiania społeczeństwa i o naszym „zapóźnieniu” wobec prądów pedagogicznych Europy. A może jest dowodem systemowego działania opieki społecznej nad dzieckiem i przykładem innowacyjnego kierunku w pedagogice w II Rzeczypospolitej? Tym bardziej na głębsze zbadanie zasługuje działalność Polskiego Komitetu Opieki nad Dzieckiem, organizacji która stworzyła system działalności z zakresu opieki w całej Polsce. Natomiast angażowanie do organizacji „Tygodnia Dziecka” osób z grupy najwyższych urzędników państwowych świadczy o wspólnym kierunku działalności społecznej, w której rozumiano potrzebę pomocy innym, a szczególnie dzieciom. Ponadto w „Święcie Dziecka i Matki” można dopatrzeć się genezy współczesnych świąt obchodzonych 26 maja (Dzień Matki) i 1 czerwca (Dzień Dziecka). Paradoksalnie, przed wojną owe świąta były spięte jedną kłamrą w „Tydzień Dziecka”, a to połączenie dualistyczne ukazywało wzajemną relację dziecka i matki, a oddzielenie tych dni po II wojnie światowej jednocześnie symbolicznie dzieli i atomizuje ową relację. Idąc tym tropem, może dotrzeć do jeszcze jednego meandru współczesnej pedagogiki. Skoro tuż po czasie zaborów i I wojnie światowej w celu pomocy i wzbudzenia postawy społecznej Polski Komitet Opieki nad Dzieckiem w ramach wielu swoich form działalności rokrocznie organizował „Tydzień Dziecka” jako akcję uświadamiającą, to w XXI w. musimy być bardziej świadomi potrzeb dziecka i jesteśmy w stanie zagwarantować jemu wolność i bezpieczeństwo, skoro „Dzień Dziecka” trwa tylko jeden dzień? Odpowiedź na to pytanie niech pozostanie w domyśle lub w chlubnej historii myśli i praktyki pedagogiki polskiej.

Bibliografia

Materiały źródłowe

- Wilno, Litewskie Centralne Archiwum Państwowe (LCAP), f. 51, ap. 12, b. 1981.
Kopeć T., *Stacja Opieki nad Matką i Dzieckiem*, w serii: „Zagadnienia opieki nad macierzyństwem, dziećmi i młodzieżą w Polsce”, Warszawa 1932.
Statut Polskiego Komitetu Opieki nad Dzieckiem, Warszawa 1926–1928.
Tobie Matko!, Warszawa 1931.
Tydzień Dziecka. Instrukcje organizacyjne, Warszawa 1928.

⁵⁹ J. Cz. Babicki, *Czy śmiać się nauczyć?*, „Opieka nad Dzieckiem” 1930, nr 3, s. 135.

Prasa

- „Dziennik Białostocki” 1928–1939.
„Opieka nad Dzieckiem” 1923–1931.
„Życie Dziecka. Czasopismo poświęcone ochronie macierzyństwa, opiece nad dziećmi i młodzieżą” 1932–1937.
„Życie Młodych. Czasopismo poświęcone ochronie macierzyństwa, opiece nad dziećmi i młodzieżą” 1938–1939.

Opracowania naukowe

- Lechowski A., *Białystok w latach 1919–1939*, w: *Historia Białegostoku*, A. Cz. Dobroński (red.), Białystok 2012.
- Majewski P., *Posłowie i Senatorowie Rzeczypospolitej Polskiej 1919–1939. Słownik biograficzny*, tom IV M-P, Warszawa, 2009.
- Osmańczyk E. J., *Encyklopedia ONZ i stosunków międzynarodowych*, Warszawa 1982.
- Rybarczyk G., *Amerykańska pomoc dla dzieci polskich po I wojnie światowej oraz inne formy pomocy w latach 1919–1923*, „Biuletyn informacji bibliotecznych i kulturalnych” 2005, nr 1.
- Sadowski A., *Białystok jako typ miasta zróżnicowanego etnicznie*, w: *Białystok w 80-leciu. W rocznicę odzyskania niepodległości 19 lutego 1919 – 19 lutego 1999*, C. Kukło (red.), Białystok 2000.
- Wróblewska U., „Tydzień Dziecka” – idea korczakowska w międzywojennym Białymstoku, w: E. J. Kryńska, A. Suplicka, U. Wróblewska, (red.), *Dziecko w historii – wątek korczakowski*, Białystok 2013.
- Wróblewska U., *Tydzień Dziecka? – inspiracje korczakowskie dzisiaj*, A. Korzeniecka – Bondar, B. Tołwińska, U. Wróblewska (red.), *Światy życia codziennego uczestników interakcji wychowawczych Eksploracje – Analizy – Interpretacje*, Zeszyty naukowe Forum Młodych Pedagogów, 2012 z. 17.

